

Universitat
Oberta
de Catalunya

Treball de Final de Màster

Proposta d'un servei de bibliobusos per a la Província d'Alacant

Autor:

Pau Bañó Magraner

Directora:

Àngels Gregori Parra

Màster en Gestió Cultural

Juny de 2019

Resum

El dèficit de serveis en les àrees rurals és una constant de la que el sector cultural no n'és aliè, creant un greuge ciutat-poble que afavoreix el despoblament de les zones rurals.

La proposta ací plantejada vol evidenciar la pertinència d'un servei de bibliobusos que solucione les necessitats bibliotecàries de la província d'Alacant, concretament les dels municipis amb menys habitants de la zona nord.

Per a tal finalitat, a banda de la bibliografia existent, s'ha utilitzat també el model del servei de bibliobusos de la Diputació de Barcelona, el qual aprofitant les ajudes d'estades de formació que ofereix el Consejo de Cooperación Bibliotecaria, s'ha estudiat de manera presencial durant una setmana.

Paraules clau: bibliobús, biblioteca mòbil, biblioteca pública, foment de la lectura, Alacant, rural, dinamització cultural, despoblament, drets culturals.

Abstract

The deficit of services in rural areas is a well-known constant to the cultural sector is not foreign. This creates a city-town grievance that favours the depopulation of rural areas.

The proposal laid out here aims to demonstrate the relevance of a bus-enabled library service (i.e., "book mobile") that solves the library needs of the province of Alicante, specifically those of municipalities with fewer inhabitants in the North zone.

For this purpose, apart from the existing bibliography, the model of the bus-enabled library service (i.e., book mobile) of the Diputació de Barcelona has also been used here, . This has been studied for a week during the in-person training sessions offered by the Library Cooperation Council.

Keywords: book mobile, mobile library, public library, reading promotion, Alicante, rural, cultural dynamism, depopulation, cultural rights.

Índex

1. Situació actual/Problema
2. Antecedents
3. Àmbit d'actuació
 - 3.1 Marc legal
 - 3.2 Poblacions on actuar
4. Serveis a prestar
 - 4.1 Personal
 - 4.2 Animació lectora
 - 4.3 Vehicles
 - 4.4 Parades
 - 4.5 Base central/Garatge
 - 4.6 Equips de treball: configuració de vehicles i personal
 - 4.7 Rutes
5. Pressupost
6. Conclusions
7. Bibliografia

1. Situació actual

El treball que ací s'exposa té com a finalitat pal·liar l'absència del servei de biblioteques en aquelles poblacions d'àmbit rural de la Província d'Alacant a través d'un servei de bibliobusos.

En aquests moments, els **municipis amb menys de 2.000 habitants** no solen comptar amb els recursos suficients per mantenir un servei de biblioteca i, en els millors dels casos, el serveis existents s'ofereixen en unes condicions molt millorables pel que fa als espais, el personal i els fons bibliogràfics. La gran majoria d'aquestes poblacions se situen en àrees muntanyoses, amb les conseqüents limitacions d'accessibilitat que fan que s'accentue encara més el greuge comparatiu entre les localitats menudes i les grans.

En aquesta situació és en la que ens trobem **50 municipis distribuïts per les comarques de l'Alcoià (2 - Penàguila i Benifallim), l'Alacantí (2 - Aigües i la Torre de les Maçanes), el Comtat (21), la Marina Alta (16) i la Marina Baixa (9)**. Com es pot observar, el cas sobre el que treballarem està concentrat en la zona de l'extrem oriental dels sistema prebètic, entre les valls formades per les serres de Mariola, Aitana, Bèrnia, el Carrascar de Parcent o la Serrella.

Aquestes poblacions s'emmarquen dins d'una àrea rural on s'observen tendències demogràfiques diferents, des de pobles amb un lleuger creixement fins a casos amb una clara tendència de despoblament. Allò que sí que comparteixen independentment de l'evolució demogràfica és una manca de serveis i oferta cultural que no afavoreix la fixació dels joves en el territori, la qual cosa no afavoreix a la recuperació poblacional ni a la millora de la qualitat de vida dels residents.

La complexitat de la situació fa que, per una banda, s'haja de buscar alternatives econòmiques que substituesquen a l'agricultura tradicional com a únic motor, però també que les administracions públiques siguen capaces de proporcionar uns serveis i infraestructures satisfactòries, per tal **d'intentar disminuir les diferències entre la ciutadania rural i la urbana** que puguen crear un greuge comparatiu que fomenti l'abandonament poblacional de les zones rurals. En aquest sentit, la creació d'un servei de bibliobús encaixa en aquestes línies, ja que permetria accedir al servei de préstec, assessorament i a campanyes d'animació lectora.

L'objectiu és alliberar als municipis d'haver de crear instal·lacions per a una agència de lectura i la contractació de personal qualificat, mentre que la centralització dels serveis bibliotecaris en bibliobusos d'un organisme com la diputació provincial permet fer un ús dels recursos molt més eficient i efectiu.

2. Antecedents

Dret a la Cultura, dret a la biblioteca

En la mateixa Declaració dels Drets Humans ja apareixen referències al «dret a la cultura»:

«Tota persona, com a membre de la societat, té dret a la seguretat social i a obtenir, mitjançant l'esforç nacional i la cooperació internacional, segons l'organització i els recursos de cada país, la satisfacció dels drets econòmics, socials i culturals indispensables per a la seva dignitat i el lliure desenvolupament de la seva personalitat.» (Article 22)

«Tota persona té dret a participar lliurement en la vida cultural de la comunitat, a gaudir de les arts i a participar i beneficiar-se del progrés científic.» (Article 27)

En la mateixa línia, en la introducció dels Drets Culturals formulats per l'Organització de les Nacions Unides hi consta que:

«Els drets culturals són part integrant dels drets humans i, igual que els altres, són universals, indivisibles i interdependents. La seva promoció i respecte cabals són essencials per mantenir la dignitat humana i per a la interacció social positiva d'individus i comunitats en un món caracteritzat per la diversitat i la pluralitat cultural.»

És en aquest mateix document on, en el segon apartat, ja es fa una referència explícita a les biblioteques i al seu paper en l'assoliment dels objectius culturals.

La *disponibilitat* és la presència de béns i serveis culturals que tothom pugui gaudir i aprofitar, en particular biblioteques, museus, teatres, sales de cinema i estadis esportius; la literatura, inclòs el folklore, i les arts en totes les seves manifestacions; espais oberts compartits essencials per a la interacció cultural, com parcs, places, avingudes i carrers; dons de la naturalesa, com mars, llacs, rius, muntanyes, boscos i reserves naturals, en particular la flora i la fauna, que donen als països el caràcter i la biodiversitat; béns culturals intangibles, com llengües, costums, tradicions, creences, coneixements i història, així com valors, que configuren la identitat i contribueixen a la diversitat cultural d'individus i comunitats. De tots els béns culturals, té especial valor la productiva relació intercultural que s'estableix quan diversos grups, minories i comunitats poden compartir lliurement el mateix territori.

Drets culturals. Documents bàsics de Nacions Unides

Però, és el Manifest de la UNESCO de la Biblioteca Pública de 1994 qui determina «la biblioteca pública com a força viva per a l'educació, la cultura i la informació, i com a agent essencial per aconseguir la pau i el benestar espiritual a través del pensament d'homes i dones». A més, enumera els dotze punts de la missió de les biblioteques públiques.

1. Crear i fomentar els hàbits de lectura en nens i nenes des dels primers anys;
2. Donar suport tant a la formació individual i la formació autodidacta com a la formació acadèmica en tots els nivells;
3. Donar oportunitats per al desenvolupament personal i creatiu;
4. Estimular la imaginació i la creativitat dels nens i les nenes i dels joves;
5. Fomentar el coneixement del llegat cultural, la valoració de les arts, els descobriments científics i les innovacions;
6. Facilitar l'accés a les expressions culturals de totes les manifestacions artístiques.
7. Encoratjar el diàleg intercultural i afavorir la diversitat cultural;
8. Donar suport a la tradició oral;
9. Garantir l'accés dels ciutadans a tota mena d'informació de la comunitat;
10. Proveir serveis informatius adients a les empreses, a les associacions i als grups d'interès d'àmbit local;
11. Facilitar l'aprenentatge en l'ús de la informació i dels mitjans informàtics per accedir-hi;
12. Potenciar i participar en les activitats i els programes d'alfabetització per a totes les edats i iniciar aquestes activitats quan sigui necessari.

Tots aquests texts es caracteritzen, entre altres coses, per preconitzar unes pautes poc específiques i àmpliament inclusives, que donen cabuda a les més variades accions en l'àmbit de la cultura per part de les administracions corresponents, des d'ens supranacionals com la Unió Europea, als més propers a la ciutadania com són els municipis, sense oblidar nivells intermedis amb grans càrregues en matèria cultural, com els governs estatals o autonòmics.

Encara que el contingut d'aquestes declaracions no tinga un caràcter vinculant per als organismes adés citats, sí que són una referència a l'hora d'encaminar les corresponents apostes culturals, així com per al nostre cas, posar en valor el paper de les biblioteques com a una ferramenta útil per a qüestions tan ambiciosos i transversals com són els Objectius de Desenvolupament Sostenible 2030 (ODS), establerts al setembre de 2015 per l'ONU amb el

document "Transformar el nostre món: l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible" (Agenda 2030 de les Nacions Unides), que estableix 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible (SDG) abastant el desenvolupament econòmic, ambiental i social, dels quals «les biblioteques són institucions fonamentals per assolir aquests objectius.» (International Federation of Library Associations-IFLA, 2016). De fet, segons la Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries (IFLA, 2016) les biblioteques i l'accés a la informació contribueixen a l'assoliment de tots els ODS a través de les següents accions:

- Promoure l'alfabetització universal, incloent l'alfabetització i les habilitats digitals, mediàtiques i informacionals, amb el suport de personal especialitzat;
- Superar les dificultats en l'accés a la informació i ajudar al govern, la societat civil i l'empresa a comprendre millor les necessitats locals en matèria d'informació;
- Implementar una xarxa de llocs de subministrament de programes i serveis governamentals;
- Promoure la inclusió digital a través de l'accés a les TIC;
- Actuar com el centre de la comunitat acadèmica i de recerca; i
- Preservar i proporcionar l'accés a la cultura i el patrimoni del món.

OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

En definitiva, fan de les biblioteques un servei sempre desitjable, justificant la seva presència en totes les societats i reforçant així el seu caràcter universal per la seua capacitat d'interpel·lar a qualsevol persona del món, independentment del seu lloc de residència, formació, edat o gènere.

La biblioteca mòbil

El concepte de bibliobús està englobat dins d'una categoria més àmplia com és el de biblioteca mòbil, el qual s'utilitza per definir totes aquelles «biblioteques que no romanen fixes en un punt» (IFLA, 2001).

La capacitat d'adaptació dels humans a l'hora d'intentar portar la lectura a tots els racons del món ha fet que en aquests moments es compte amb una pintoresca representació de biblioteques mòbils sobre vaixells, llanxes, trens, motos, bicicletes, ases o elefants, com és el cas de Tailàndia.

Però pel que fa al nostre cas, tant per tradició com per pragmatisme, podríem definir el bibliobús com qualsevol vehicle de gran capacitat, motoritzat i sobre rodes, que albergue contingut bibliotecari.

Exemples de diferents tipus de biblioteques mòbils. Font: IFLA, 2001

Aquesta definició permet incloure les diferents tipologies de vehicles com furgons, camions, autobusos o remolcs semi-articulats i alhora, ampliar la definició del contingut més enllà del material bibliogràfic, incloent també els terminals informàtics, lectors de llibres digitals, jocs de taula, les activitats de foment lector o el personal bibliotecari.

Existeix un debat en l'àmbit teòric al voltant de la consideració dels bibliobusos com a part d'un servei d'extensió bibliotecària o com a biblioteques. En la seua tesi, Comalat fa un repàs de les veus que advoquen per la primera opció, com són Carrión Gútiérrez (1993) o Caballero Garrido (1995). Encara que sembla ser que existeixen també figures de referència dins de l'àmbit que advoquen pels bibliobusos com a biblioteques. Aquest és el cas de Soto (2001) qui en *La biblioteca mòbil* integra als bibliobusos com a extensió bibliotecària, però que segons Comalat, en posteriors intervencions ha replantejat aquesta definició.

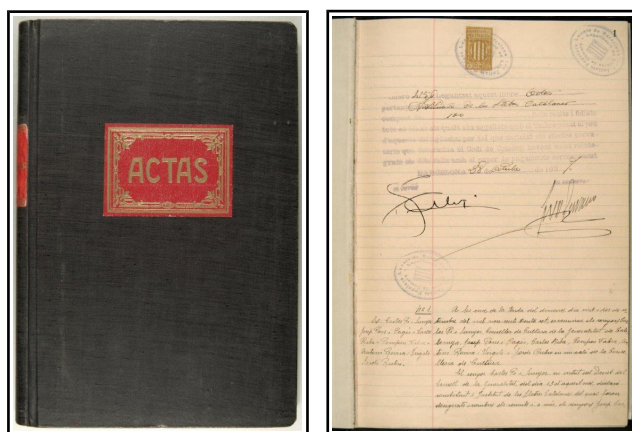
La integració dels avanços tecnològics en la vida de la ciutadania i de les biblioteques durant els últims anys ha fet que la biblioteca com a espai físic perda protagonisme a favor de la biblioteca com a prestadora de serveis. És potser aquesta evolució en el funcionament de les biblioteques la

que ha portat a considerar els bibliobusos com a biblioteques, encara que posseeixen elements diferents a les biblioteques fixes. Una tesi molt propera a Rosa Poch (2009) i Santos de Paz (2010).

Llibres a la trinxera, el primer bibliobús a casa nostra

A Catalunya, la primera referència d'un bibliobús se situa al 1938 de la mà del Servei de Biblioteques del Front (SBF) ([Decret](#)), una iniciativa emmarcada dins de la Guerra Civil que té com a un dels seus objectius vincular l'accés a la cultura amb els principis defensats pel Govern de la República.

«A les cinc de la tarda del dimecres dia vint-i-dos de setembre del mil nou-cents trenta-set, es reuneixen els senyors Carles Pi i Sunyer, Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Josep Pons i Pagès, Carles Riba, Pompeu Fabra, Antoni Rovira i Virgili i Jordi Rubió en un saló de la Conselleria de Cultura» (Institut de les Lletres Catalanes, 1937) Amb aquestes paraules comença la primera entrada del llibre d'actes en el que comença quedar

Coberta i primera pàgina del llibre d'actes del SBF.
Font: Institut de les Lletres Catalanes

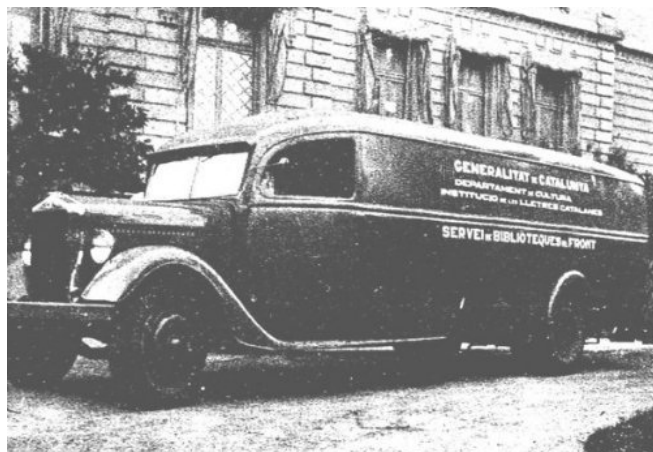
constància la implantació del Servei de Biblioteques del Front de la mà de personalitats de referència del món de la cultura. Al document s'ha pogut accedir gràcies al personal de l'Institut de les Lletres Catalanes i gràcies això s'ha pogut conèixer de primera mà les 136 pàgines, on queda plasmada tota la trajectòria del SBF, des de la primera entrada abans citada fins a la N^o47, l'última entrada datada en el 27 de gener de 1939 i que anunciaria el final que més endavant s'explica.

- EL Servei de Biblioteques del Front (1937-1939) -

Des dels inicis de la Segona República fins a l'esclat bèl·lic (1931-1936) les autoritats corresponents van apostar per la democratització en l'accés a la lectura, i a la cultura en general. Per exemple, en el cas català, durant aquest període es van construir vuit biblioteques, amb la qual

cosa quasi es doblava el seu número, que fins aleshores comptava amb 10 biblioteques. És en aquest període quan també se subvencionen estades a França i Regne Unit per al personal bibliotecari, amb la intenció d'aprendre'n de les noves tècniques en la gestió bibliotecària que es duïen a cap en aquell moment a Europa.

L'aparició de la guerra en el juliol de 1936 genera dues línies de prioritat pel que fa al llibre i a la lectura. En primer lloc, el salvament del patrimoni bibliogràfic, que perilla a causa dels episodis protagonitzats per d'escamots revolucionaris que destrueixen tot allò que tinga un contingut religiós. En segon lloc, la tramesa de llibres als fronts de combat, en el qual se succeeixen diverses iniciatives públiques i privades, des

Vehicle del SBF.

Font: Institut de les Lletres Catalanes

d'organismes i organitzacions com el Centre Autonomista de Dependents de Comerç i de la Indústria, la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya o els grups d'escoltisme.

També, és aleshores quan Francesc Trabal, membre de l'Agrupació d'Escriptors Catalans, li exposa al conseller Antoni M. Sbert la seua proposta de crear un servei que permetera desenvolupar «una cultura militant, revolucionària i catalanista, que contraposava el reformisme burgès que havia imperat fins abans la guerra» (Allué, 2006).

D'aquesta manera, tota la pressió social i el recolzament que va realitzar la Comissió de les Lletres Catalanes i la Direcció Tècnica de Biblioteques Populars farà que el 5 de febrer del 1937 acabe creant-se el Servei de Biblioteques del Front.

En un informe elaborat pel mateix Trabal (Francesc Trabal, «Servei de Biblioteques del Front», Nova Ibèria, núm. 3-4, p. 42-43.) el SBF queda organitzat amb un dipòsit central en un local de la Comissió de les Lletres Catalanes, amb un sistema de classificació i etiquetatge i amb biblioteques d'hospitals de sang i de primera línia formats per calaixos-biblioteca.

És en aquest context en el que Jordi Rubió, com director del SBF, finalment desenvolupa una idea que ja feia temps que tenia en ment, la de crear un servei bibliotecari mòbil amb el que portar la lectura a poblacions que no tenien un accés fàcil a les biblioteques. La situació del moment va fer que aquesta idea es portara a la pràctica d'una manera més ràpida d'allò esperat i que, per compte d'abastir a xicotets municipis, els destinataris del servei mòbil foren els combatents del

front. Rubió es basa en les experiències d'aquest tipus «als Estats Units, Regne Unit i França, així com l'actuació de l'Agrupació de Editores Madrileños amb el seu camió-biblioteca com a primera incursió dels automòbils pel que fa a la difusió del llibre a Espanya». (Allué, 2006)

Entre la documentació generada en el procés de creació del SBF resulten molt aclaridors alguns fragments de la correspondència que encara es conserva a l'Arxiu de la Xarxa de Biblioteques Populars de la Diputació de Barcelona i que Allué reproduïx en el seu treball.

«Allò que interessa per assegurar l'eficàcia de les Biblioteques del Front, és aconseguir el contacte directe dels llibres, i sobretot, de la persona que en tingui cura, amb els lectors, perquè biblioteca sense bibliotecari no és biblioteca.

Això, com s'assoleix és amb la biblioteca ambulant i per aquesta raó aquest sistema és el seguit en totes les organitzacions semblants d'Anglaterra i Estats Units d'Amèrica.

Necessitem doncs, un camió que porti els llibres des dels dipòsits als lectors. En ell hi aniria sempre una persona de la Biblioteca Central, que veuria els lectors i parlaria amb ells.»

Com es pot observar, es posa de manifest la importància i la consideració que és té pel personal bibliotecari com a peça clau del servei. És una d'aquestes, Justa Balló, qui per encàrrec de Rubió se n'ocuparia d'equipar el primer bibliobús, un camió provinent d'una requisita del juliol del 1937 per part de la Jefatura de Retaguardia y Transportes del Ejército Este. Un vehicle que seria adaptat i que faria el seu primer viatge el 4 de maig de 1938 amb «2.191 volums, 750 fullets de propaganda, 25 infants, 24 *Nova Ibèria*, 186 *Exèrcit del poble*, 75 *Hora de España*, 15 *Revista de Catalunya*, 8 *Meridià*, 40 *Amic*, 11 *Regards*, 2 *Atles Condeminas*», com així ho fa constar la bibliotecària Concepció Guarro (Concepció Guarro Vallbona, *Servei de Biblioteques del Front: 1937-1939*. BCASBF)

Durant els sis mesos de funcionament, el bibliobús va realitzar divuit recorreguts i va distribuir 15.166 volums, dels quals 4.299 van ser tornats. Com a exemple del funcionament del bibliobús la bibliotecària Aurora Díaz relata el vuitè recorregut del servei, quan a Solsona, entre el 20 i 22 d'agost de 1938 «amb molt d'ordre comencen a desfilar soldats. Tots homes grans. La majoria trien aviat. Alguns demanen on és tal matèria, ni un no em prega que li triï el llibre. Les obres tècniques tenen les preferències; en primer lloc geografia i història, després matemàtiques i gramàtica. [...] És la primera vegada que faig aquest servei i estic joiosa de l'ordre i de l'ambient. No m'hauria imaginat trobar tant interès. En conjunt queda una cosa digníssima.»

Amb el transcurs de la guerra el servei comença a funcionar pitjor i l'avanç de les tropes sublevades pel front d'Aragó, i la posterior derrota al novembre del 1938 en la Batalla de l'Ebre,

anunciarien ja el que seria del final de l'experiència republicana. Això seria el que propiciaria la fugida d'aquelles figures més significades amb el govern republicà, entre els quals es trobaven els intel·lectuals catalans vinculats a la Institució de les Lletres Catalanes, que per por a les represàlies del bàndol sublevat decidiren abandonar el territori espanyol. Seria d'aquesta manera com, el 23 de gener de 1939 el grup de 14 persones format per Francesc Trabal, Mercè Rodoreda, Armand Obiols i Joan Oliver, i les seues corresponents famílies, utilitzarien el bibliobús per dirigir-se cap a França. És ací on es troba l'última notícia del vehicle, quan el 3 de febrer de 1939 se'l veu aparcad en un carrer de Perpinyà.

- Un final amb honors-

Un final incert, com el futur immediat que els esperava als ocupants de l'últim viatge, els quals alguns tardarien a tornar a Catalunya o, inclús, ja no ho farien mai més. El final de la guerra funcionava com un dissolvent del patrimoni cultural i literari, tant del material, com és el cas del bibliobús, com del patrimoni humà, que portaria a l'exili i la dispersió als referents de la cultura republicana i catalanista. Amb tot, encara que en el moment de la concepció del bibliobús a ningú se li passara pel cap un final semblant, aquest camió requisat i posteriorment adaptat va acabar els seus dies de servei al govern català acomplint amb la seua missió de preservació i difusió bibliogràfica, ja que encara que en el seu últim acte de servei substituïra llibres per persones, aquestes últimes acabarien fent grans aportacions a la literatura catalana del s.XX.

Situació actual dels bibliobusos a l'estat espanyol

Les competències de biblioteques públiques municipals recauen sobre les comunitats autònomes, però a nivell estatal la *LLEI 10/2007, de 22 de juny, de la lectura, del llibre i de les biblioteques*. («BOE» 150, de 23-6-2007) estableix que:

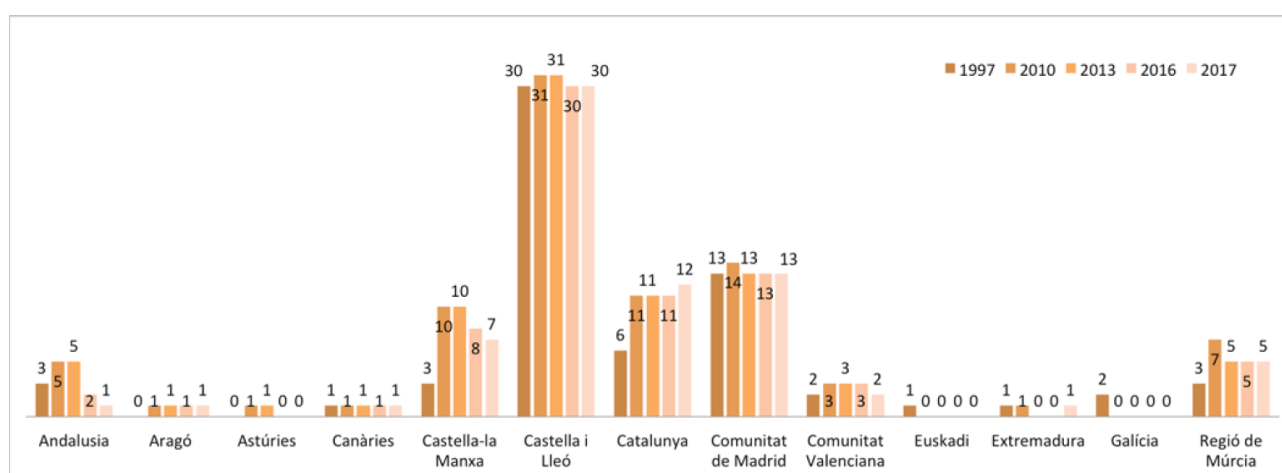
«En el marc del Sistema Espanyol de Biblioteques, cada administració en l'àmbit de les seues competències promourà un desenrotllament equilibrat, coherent, progressiu, innovador i constant del conjunt de biblioteques, sistemes, xarxes i consorcis existents a Espanya i fomentará la igualtat

en l'accés a un servei públic de biblioteca de qualitat en el conjunt de l'Estat perquè no es produïsquen desigualtats entre els ciutadans de les seues distintes zones o dels municipis amb menor índex de població.»

Amb tot, actualment el mapa de bibliobusos espanyol és ben desigual. Pel que fa a les lleis autonòmiques que regulen el sistema bibliotecari existeix també una gran varietat quant a grau d'especificitat referent a les biblioteques mòbils. Per exemple, en 9 comunitats autònomes figuren com a possibles serveis, entre les quals es troba el cas valencià, on és l'únic on la llei contempla la possibilitat d'aquest servei per a entorns urbans de municipis de més de 25.000 hab. amb poblacions disperses, com així s'ha dut a la pràctica en Elx i Gandia.

Cadascuna de les lleis també estableix unes franges poblacionals d'actuació que fa que per a Andalusia, Aragó i Madrid s'estipulen els serveis de biblioteques mòbils per a municipis inferiors a 5.000hab., Castella-La Manxa entre 300 i 1.000hab., Catalunya 300-3.000hab. o Galícia i La Rioja menys de 2.000hab.

Pel que fa a la distribució de bibliobusos per CCAA en 2017, com es pot observar en la gràfica de la tesi de Comalat (2018), el nombre de bibliobusos per territoris es molt dispar. Les principals causes d'aquesta situació són per una banda, la realitat geogràfica i demogràfica i per un altre costat, l'aposta per part de les autoritats autonòmiques per aquest tipus de servei.

D'aquesta manera, Espanya compta en aquests moments amb uns 73 bibliobusos, dels quals la majoria (62) desenvolupen la seua tasca total o parcial en xicotets municipis d'àmbit rural. Amb tot, la xifra de ciutadans de municipis de menys de 5.000hab. que no disposen de cap servei bibliotecari és d'1.410.340 la qual cosa representa un 3,03% del total de la població.

3. Àmbit d'actuació

Al situar-nos en territori valencià, els marcs legals sobre els que ens regirem són, en primer lloc la legislació espanyola emanada de la Constitució Espanyola (CE) del 1978 i, per una altra banda, les lleis valencianes emmarcades dins de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana de 1982 i reformat per la Llei Orgànica 1/2006 de 10 d'abril.

3.1 Marc legal

La Constitució Espanyola

En el cas espanyol, la CE en el seu article 44 diu que «els poders públics promouran i tutelaran l'accés a la cultura, a la qual tots tenen dret». Evidentment, dins d'aquesta idea de cultura s'inclou allò referent a les biblioteques i la lectura, del qual la **Llei 10/2007, de 22 de juny, de la lectura, del llibre i de les biblioteques**. («BOE» 150, de 23-6-2007) en el seu preàmbul insisteix en que en «l'Estat considerarà el servei de la cultura com deure a i atribució essencial, i facilitarà la comunicació cultural entre les comunitats autònomes, d'acord amb elles i respectant el marc competencial establert en la Constitució i en els Estatuts d'Autonomia»

Pel que fa al paper de les biblioteques, en l'article 3 d'aquesta llei ja diu que les biblioteques públiques «exercixen un paper insubstituïble en el desenrotllament, manteniment i millora dels hàbits de lectura, en la mesura que garantixen, en condicions d'igualtat d'oportunitats, l'accés de tots els ciutadans al pensament i la cultura». Unes referències a l'accessibilitat i la igualtat que l'article 14 continua refermant, en aquest cas definint al Ministeri de Cultura com a l'encarregat de fomentar «la igualtat en l'accés a un servei públic de biblioteca de qualitat en el conjunt de l'Estat perquè no es produïsquen desigualtats entre els ciutadans de les seues distintes zones o dels municipis amb menor índex de població», i per a la qual cosa se li atribueixen funcions com «la creació, dotació i foment de les biblioteques, d'acord amb la normativa vigent, després de la consulta o, si és el cas, amb l'acord previ amb la comunitat autònoma corresponent.» i «la proposta i l'impuls de qualsevol tipus d'iniciatives i projectes bibliotecaris.»

Com es pot observar, el projecte de bibliobusos que estem tractant s'adiu molt bé a l'esperit de la llei, ja que s'intenta treballar cap a la igualtat d'oportunitats de les zones menys poblades a partir d'iniciatives vinculades a les biblioteques. Per contra, no es troba cap referència explícita als bibliobusos, en certa manera també perquè les competències sobre biblioteques queden traspassades a les comunitats autònomes.

L'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana

Les biblioteques públiques valencianes es regeixen per la **Llei 4/2011, de 23 de març, de la Generalitat, de Biblioteques de la Comunitat Valenciana** que també en el seu preàmbul fa referència a l'article 44 de la CE del dret d'accés a la cultura, així com també a la Generalitat Valenciana com a responsable de «facilitar la participació dels valencians en la vida política, econòmica, cultural i social.»

Segons el mateix preàmbul «amb aquesta llei es pretén garantir l'accés públic a la informació, estenent, en tots els sectors de la societat valenciana, l'hàbit de la lectura com a pilar bàsic de la formació, desenvolupament i educació de l'individu» i a més, té com a objecte «garantir els servicis que faciliten el funcionament de les biblioteques i el dret dels ciutadans a la lectura».

Pel que a les biblioteques mòbils en general, i al servei de bibliobusos amb el que estem treballant, desenvolupen la seua tasca majoritàriament en espais orfes de biblioteques fixes, per la qual cosa un punt que resulta determinant d'aquesta llei és el que fa referència a l'obligatorietat dels municipis de més de 5.000 habitants a disposar d'una biblioteca, que ve determinat per l'article 26 i que a més, indica que han d'acomplir-se certs requisits pel que fa a les barreres arquitectòniques, comptar amb un mínim de 300m² de superfície, disposar d'un tècnic bibliotecari i obrir almenys 30 hores setmanals.

Els municipis de 5.000 hab. tenen unes característiques per a les quals els bibliobusos no són el servei més indicat i, concretament, en la província d'Alacant sembla ser que, en aquest sentit la llei s'acompleix, ja que no es té constància de cap municipi amb més de 5.000 hab. que no dispose d'una biblioteca municipal.

Continuant amb aquests aspectes de la llei, l'article 27 és el que se n'ocupa del municipis més menuts, concretament de tots els que queden per baix dels 5.000 habitants, i als que la llei diu que

podran «crear-se o mantenir-se una agència de lectura pública municipal». En aquest context les diferències entre una agència de lectura i una biblioteca són bàsicament quantitatives, ja que tenen les mateixes funcions, però els requisits de les agències quant a hores d'obertura, superfície o personal són menys exigents, necessitant tan sols 20 hores setmanals, 150m² i un auxiliar de biblioteques.

En aquesta franja demogràfica és en la qual solen desenvolupar la tasca els serveis de bibliobusos rurals, sobretot en aquells amb menys de 2.000-3.000 habitants, ja que per dalt d'aquestes poblacions no sol ser habitual trobar municipis sense una biblioteca o agència de lectura. És per això que a l'hora de determinar els potencials municipis d'actuació caldrà tenir en compte el nombre d'habitants i, si es compta, o no, amb una agència de lectura.

És en l'article 28 quan apareix el concepte de serveis bibliotecaris mòbils, el qual està present en els dos punts de l'article:

1. En els municipis la població superi els 25.000 habitants, amb nuclis de població dispersos, podrà crear-se, dins de la xarxa bibliotecària urbana, un servei bibliotecari mòbil, com a forma idònia per atendre les necessitats de lectura pública en aquells casos en què no s'opti per establir centres de lectura pública fixos.
2. La Generalitat impulsarà la creació i funcionament d'un servei bibliotecari mòbil per a municipis que, per la seva entitat demogràfica, no tinguen centre de lectura pública. Aquesta iniciativa podrà realitzar-la per si mateixa o en col·laboració amb altres administracions.

Ambdós punts tenen en comú que no s'identifica cap càrrega d'obligatorietat per a cap administració quant a creació de serveis bibliotecaris mòbils. En el primer cas perquè parla de la possibilitat per als municipis de més de 25.000 habitants, però tampoc no explicita que aquells que no arriben a aquesta xifra de població no pugen fer-ho. És en aquesta situació on es troben ciutats amb diferents nuclis de població, com puga ser Elx (230.625 hab.) o Oriola (101.321 hab.), de les quals sols el cas il·licità compta amb un bibliobús, l'únic de titularitat municipal al País Valencià, el qual se n'ocupa dels 40.898 habitants que viuen en els vint nuclis de població que té Elx disseminats pel seu terme municipal.

El segon punt marca a la Generalitat com a impulsora, però en cap cas com a responsable, de la posada en funcionament de biblioteques mòbils per als municipis que no tinguen biblioteca i que, segons com s'ha vist abans, poden ser tots aquells que no superen els 5.000 habitants.

Al mateix temps, en la segona part del punt també hi consta la col·laboració entre administracions, que per al nostre cas resulta un aspecte de gran rellevància, ja que en el nostre àmbit d'actuació bibliotecari hi intervé el Govern d'Espanya amb les dues Biblioteques Públiques Estatals d'Alacant i Oriola, els municipis amb les seues corresponents biblioteques i agències de lectura i la Generalitat Valenciana com a responsable de la Xarxa de Lectura Pública Valenciana, a tot això cal sumar que com en el cas de Castelló, la diputació provincial també és qui se'n podria fer càrrec d'alguns serveis bibliotecaris, amb la qual cosa la cooperació i col·laboració pot ser determinant, inclús imprescindible, a l'hora de dissenyar un servei eficient.

Si analitzem tot allò exposat fins al moment, podem concloure que tant en la llei d'àmbit espanyol com en la valenciana, no existeix cap obligatorietat de serveis de bibliobusos, però que aquests s'adeqüen pràcticament a la perfecció als objectius plantejats al voltant de l'accessibilitat de la cultura i la lectura, sobretot en els casos de les àrees menys populoses.

3.2 Municipis

El criteri utilitzat per seleccionar els municipis que comptaran amb el servei de bibliobús s'ha fet seguint una adaptació dels criteris seguits pel Servei de Biblioteques de la Diputació de Barcelona, el qual estableix que els bibliobusos atendran a aquells municipis de 300 a 3.000 habitants.

En el cas alacantí, la proposta és fer-ho en 43 de les localitats de la província, de les quals totes elles se situen entre els 200 i els 2.000 habitants. Però no totes les que se situen dins d'aquest interval demogràfic han estat seleccionades, ja que també s'ha establert com a motiu d'exclusió la combinació d'algunes de les següents situacions:

- Estar prop dels 2.000 habitants.
- Mostrar una tendència de creixement demogràfic.
- Disposar d'una agència de lectura.

Com és el cas de Benferri, Jacarilla, Beniarbeig, San Isidro, Daya Vieja i Salines. La finalitat d'aquestes exclusions és triple:

1. Facilitar el disseny del servei afavorint la concentració dels municipis en la zona propera a la base central.
2. Evitar duplicitats quant a serveis bibliotecaris
3. Alliberar recursos del servei per poder atendre millor als municipis més xicotets.

Mapa de la situació i principals municipis de la Província d'Alacant. Font:Wikimedia

També han quedat excloses algunes poblacions del Vinalopó i del Baix Segura, que per ser poques i estar molt allunyades del gruix de la resta de municipis atesos, pot dificultar i encarir molt la prestació del servei. En aquesta situació es troben l'Alguenya, Fondó dels Frares i Daya Vieja, per als quals una solució a les seues necessitats bibliotecàries seria l'establiment d'una agència de lectura, ja que són poblacions que superen els 1.000 habitants, o també col·laborar amb els serveis de biblioteques mòbils d'Elx o, si en algun moment s'implantara, d'Oriola.

Pel que fa a les xifres de població escollides, la de 2.000 habitants s'ha determinat pensant que un municipi d'aquestes dimensions hauria de disposar ja d'un centre bibliotecari fix, amb personal al seu càrrec i amb una obertura al públic d'almenys 20 hores setmanals. En definitiva una agència de lectura amb les condicions que marca la *Llei 4/2011, de 23 de març, de la Generalitat, de Biblioteques de la Comunitat Valenciana*.

En canvi, els 200 habitants que es marca com a mínim per tal d'atendre a la població s'ha determinat fent una adaptació a la baixa del model barcelonès, ja que aquests atribueixen la no assistència als municipis més menuts a qüestions de sostenibilitat del servei.

En canvi, en el treball de Valentín Salvador (Salvador, 2006) sí que es proposa incloure en el servei a tots els municipis, independentment del nombre d'habitants, però amb el model de parades llargues que proposem l'atenció als municipis de menys de 200 habitants no resultaria viable econòmicament i de fet, el límit de 200 habitants per compte dels 300 que utilitzen Barcelona i Castella-La Manxa ja suposa un cert risc quant a sostenibilitat del servei.

En aquesta franja de menys de 200 hab. quedarien 14 municipis, tots ells situats al Comtat, excepte Benifallim (l'Alcoià) i la Vall d'Alcalà (la Marina Alta) i que junts sumarien una població total de 1.682 habitants, la qual cosa representaria tan sols el 0,09% de la població provincial que se situa en 1.838.819 (INE 2017).

Municipi	Hab.	Comarca	Municipi	Hab.	Comarca
Agres	551	Comtat	Gorga	258	Comtat
Aigües	936	Alacantí	Llíber	1.051	Marina Alta
Alcalalí	1.298	Marina Alta	Millena	229	Comtat
Alcosser de Planes	229	Comtat	Murla	493	Marina Alta
Alfafara	407	Comtat	Orxa, l'	596	Comtat
Alqueria d'Asnar	491	Comtat	Orxeta	738	Marina Baixa
Atzúbia, l'	661	Marina Alta	Parcent	908	Marina Alta
Beneixama	1.703	Alt Vinalopó	Penàguila	301	Alcoià
Beniarrés	1.118	Comtat	Planes	713	Comtat
Benidoleig	1.110	Marina Alta	Relleu	1.147	Marina Baixa
Benigembla	444	Marina Alta	Sagra	389	Marina Alta
Benilloba	742	Comtat	Sanet i els Negrals	648	Marina Alta
Benimantell	490	Comtat	Sella	585	Marina Baixa
Benimarfull	413	Comtat	Tàrbena	627	Marina Baixa
Benimeli	410	Marina Alta	Senija	581	Marina Alta
Bolulla	418	Marina Baixa	Tibi	1.564	Alcoià
Camp de Mirra	428	Alt Vinalopó	Tormos	336	Marina Alta
Canyada, la	1.214	Alt Vinalopó	Torre de les Maçanes, la	654	Alacantí
Castell de Castells	435	Marina Alta	Vall de Gallinera	589	Marina Alta
Castell de Guadalest, el	209	Marina Baixa	Vall de Laguar, la	820	Marina Alta
Confrides	208	Marina Baixa	Vall d'Ebo, la	224	Marina Alta
Gaianes	471	Comtat	TOTAL: 27.840 habitants		
Dades: INE (2018)					

4. Serveis a prestar

4.1 Personal

Com indiquen les Pautas IFLA, «hi ha moltes postures i diferents punts de vista sobre el nombre i tipus de personal de les Biblioteques Mòbils, però, el principi universal que hauria aglutinar és que el personal forma part integrant de l'estructura bibliotecària de la qual depèn.»

Pel que fa a la tipologia del personal, existeixen també diferents sistemes de classificacions i que segons el punt de vista des del que s'elabore varien entre sí. Des del marc amb el qual estem treballant, i si s'assumeix el bibliobús com a biblioteca, el personal del servei es podria agrupar de la següent manera:

- **Bibliotecaris:** «Cada bibliobús és atès per un bibliotecari, que té la categoria de director de biblioteca» (Montserrat, Cristina) i «la tasca que realitzen en una biblioteca mòbil és la mateixa que s'estableix per a una biblioteca fixa» (Pautas IFLA). És d'aquesta manera com també es funciona als bibliobusos de la Diputació de Barcelona, on cada bibliobús va dotat amb un conductor i un bibliotecari, que té la consideració de director de biblioteca com si d'una biblioteca fixa es tractara.
- **Conductors:** la categoria de conductor és més ambigua que la de bibliotecari, ja que es poden trobar les següents situacions:
 - **Sols conductor:** se n'ocupa únicament de les tasques de conducció i manteniment del vehicle.
 - **Conductor-auxiliar:** a banda de la conducció també és auxiliar de biblioteques, amb la qual cosa dona suport al bibliotecari, tant en el bibliobús com en les tasques internes que puguen desenvolupar-se en el garatge o biblioteca central. Aquest és el sistema més estès i aquell que s'utilitza a Barcelona. Dota al servei d'una gran agilitat en els préstecs i devolucions.
 - **Conductor-bibliotecari:** en aquest cas el bibliobús compta únicament amb una persona al seu càrrec, qui s'encarrega de totes les tasques. Aquest és el cas de la Diputació de Castelló.

- **Altres:** existeixen altres persones que també poden participar del servei, com animadors socioculturals, voluntaris, personal en pràctiques o psicopedagogs. Aquest poden desplaçar-se juntament amb el bibliobús o prestar els seus serveis directament a les parades.

Proposta de personal

En el cas de la proposta que presentem per a Alacant, aquesta se n'adiria molt bé amb el sistema més habitual en el nostre entorn i que és «el que compta amb **dos persones, és a dir, un conductor-auxiliar i un bibliotecari.**» (Soto, 2001)

Els avantatges que presenta aquesta configuració enfront al sistema unipersonal és tant per qüestions d'eficàcia com de seguretat, ja que el bibliobús s'enfronta a molts més riscos laborals que una biblioteca fixa, i davant de qualsevol incidència sempre és convenient anar acompanyats.

En les entrevistes realitzades als responsables del bibliobús Puigdon que presta servei a l'àrea del Lluçanès, Montserrat com a bibliotecària i Sergi com a conductor, afirmaven que anar dues persones facilita enormement el préstec en els casos de les parades que se situen al costat de les escoles, ja que cal atendre a un nombre molt gran de peticions en un espai de temps molt breu. També apunten a que les incidències formen part de la quotidianitat i que sempre s'agraeix anar dues persones, ja que si no és així es poden complicar qüestions tan bàsiques i necessàries com anar al lavabo, atendre una telefonada o fer una maniobra complicada amb el bibliobús per trobar-se algun vehicle mal estacionat.

Per últim, a l'hora de dissenyar la plantilla cal tindre en compte també el personal de suport, és a dir, aquell que no té un vehicle assignat i que la seua funció és la de suplir al personal titular quan aquest no puga prestar servei o donar suport en moments concrets. Les principals causes d'absència del personal titular són els períodes de vacances, baixes mèdiques, indisposició mèdica, ingressos o defuncions de familiars, etc. En el cas concret dels bibliotecaris titulars, en el Servei de la Diputació de Barcelona aquests també solien cedir al personal de suport alguns dies de servei de ruta per tal de quedar-se a la central realitzant tasques internes. Pel que fa als conductors de suport, a banda de les absències abans citades, també solen entrar desenvolupar tasques de manteniment dels vehicles, com portar-lo al taller, passar la ITV, etc.

En Barcelona, la quantitat de personal de suport ve marcat per una ràtio 1:3 en el cas dels conductors/auxiliars i 1:2 en els bibliotecaris. Per exemple, en el cas dels conductors, al disposar de 10 vehicles, hi ha 10 conductors titulars i 3 de suport.

4.2 Animació lectora

Les activitats d'animació lectora són la principal aportació dels bibliobusos com a dinamitzadors culturals de les localitats receptores. En una societat on cada vegada és compta amb més mitjans econòmics i tecnològics per accedir a la lectura, el paper de les biblioteques com a socialitzadores de la lectura i d'aportar-li un valor afegit a aquesta és cada vegada més important.

Les opcions d'animació lectora que existeixen són incalculables, tan sols fent un repàs a les experiències properes, es poden trobar activitats ajustades a públics ben diferents, com per exemple:

- **Espanta la por!** Es tracta d'una campanya promoguda des de 2016 per la biblioteca del Museu Valencià d'Etnologia amb l'objectiu de fomentar l'imaginari popular valencià al voltant de la por. Es fa per Tots Sants i any rere any creix fins a en l'última edició arribar als 80 centres participants, entre biblioteques i centres educatius. Les activitats proposades són ben variades, per tal d'adaptar la campanya a cadascun dels centres, però en totes elles destaca la importància de la tradició oral i de la lectura.
- **Lectura en veu alta:** El TAPIS és un programa terapèutic que du a terme el departament de Serveis Socials de l'Ajuntament de Gata de Gorgos, està dirigit a persones amb discapacitat i/o malaltia mental que són derivades per Serveis Socials (Mulet i Leyda, 2017)
- **ENCONTES.** Festival de narració oral organitzat per l'Ajuntament d'Altea i que ja va per la seua setzena edició.

Com es pot observar les possibilitats són moltes, per la qual cosa en el moment de dissenyar un programa d'animació a la lectura cal establir unes prioritats i adaptar cadascuna de les activitats al context on va a desenvolupar-se.

En el cas dels bibliobusos existeixen alguns factors que cal tenir en compte, com són la limitació d'espai propi, la disponibilitat d'altres espais municipals i la durada de les parades.

Amb tot, una de les opcions de programació d'animació lectora és la proposta que presentem, la qual se sosté en quatre potes que serviren de base, ja que són activitats ja molt consolidades i que aporten sempre cert grau de garantia. Tot això amb la intenció d'interpel·lar a totes les franges d'edat i perfils.

- **Visita escolar:** resulta fonamental el contacte amb els centres d'educació primària i que així tots els membres de la comunitat educativa coneguen el servei; alumnes, equip docent i AMPA. Les escoles rurals disposen de centres amb pocs alumnes. Pel que s'ha observat a

Barcelona, aquestes visites permeten crear un vincle molt fort amb la comunitat educativa, des dels mateixos alumnes fins als docents i familiars dels alumnes. L'experiència vista amb la parada del bibliobús Tagamanent a l'escola de Sant Quirze Safaja (Moianès), de 600 habitants i amb 42 alumnes, és que totes aquelles persones vinculades a l'escola feien un ús molt regular i intensiu del servei, des del préstec de llibres col·lectius per al centre fins a les recomanacions directes. A més, en poblacions d'aquestes característiques, on sol existir una gran relació entre els veïns, la combinació d'escola i bibliobús fa que els dies de parada se situen allí l'epicentre de l'activitat local.

La directora del bibliobús Puigdon presentant el conta-contes de titelles amb el *roller* del bibliobús a un lateral de l'espectacle. 13 de juny de 2019. Santa Eulàlia de Puig-Oriol (Lluçà). Foto: Pau Bañó Magraner

- **Contacontes:** sota la denominació de contacontes caben totes aquelles lectures dramatitzades, lectures en veu alta, etc. Permet implicar a persones de totes les edats, són una ferramenta d'integració molt potent, visibilitzen el servei de bibliobús, recuperen la memòria local, etc. Aquestes poden ser a través de contractacions d'actuacions o per part de voluntaris, les dues opcions són complementàries i aporten elements interessants, per la qual cosa és convenient combinar tant actuacions professionals com promoure la narració oral entre els veïns de totes les edats, ja que aquest tipus d'activitat té una gran capacitat per a fer comunitat. En l'estada a Barcelona vaig poder observar una actuació de titelles feta a través del bibliobús Puigdon a la localitat de Santa Eulàlia de Puig-Oriol, un nucli de població del municipi de Lluçà (Osona) que compta amb tan sols uns 200 habitants i amb un centre educatiu d'infantil i primària. L'activitat es va desenvolupar en un

espai multifuncional adjacent a la parada del bibliobús, on van assistir uns 30 xiquets amb els corresponents acompanyants, creant un ambient de molta familiaritat.

- **Club de Lectura:** el suport i promoció dels clubs de lectura permet posar en contacte a persones amb la mateixa afició. Aquesta és una activitat que gaudeix d'una gran implantació en l'àmbit bibliotecari i amb una valoració molt positiva per part dels participants. Entre les claus del seu èxit es troba la capacitat de socialitzar a través de la lectura, ja que a sovint l'acte lector es queda relegat a la intimitat. D'aquesta manera, es pot compartir la lectura amb la resta de participants. Això li aporta un valor afegit, consolidant-la en les persones que solen tenir un hàbit lector, però també apropant-la a persones que no solen llegir per sí mateixes i que necessiten rebre alguns estímuls per fer-ho.

Actualment, la Xarxa de Lectura Pública Valenciana compta amb un gran nombre de biblioteques que presten lots d'uns vint exemplars per a clubs de lectura, amb la qual cosa les necessitats materials per dur endavant una sessió de club de lectura són sobretot de recursos humans. És d'aquesta manera on la figura del responsable del club, qui sol rebre la denominació de conductor, és qui s'encarrega del seguiment en tot el procés, des d'assegurar-se'n que tots els participants disposen d'un exemplar del llibre, de proporcionar materials complementaris a la lectura (adaptacions cinematogràfiques del llibre, documentals, entrevistes, etc.) fins a la conducció de les sessions presencials per tal de garantir el bon funcionament de l'activitat, fent una introducció i contextualització de l'obra, moderant els torns de paraula o reconduint el debat.

Els clubs de lectura solen agrupar-se per temàtiques o franges d'edat, amb la qual cosa se'n poden crear diversos, poden tenir periodicitats de tot tipus; mensuals, bimestrals, d'estiu, etc. Els d'adults són els més habituals i compten amb una gran presència de la novel·la, però també un altre dels valors d'aquesta activitat és la capacitat per fer arribar al lector a obres que per ells mateixos no ho farien i també, introduir en ells la lectura de gèneres com la poesia o el teatre.

La figura del conductor pot fer-se des del mateix personal bibliotecari o a través de voluntaris de les poblacions on s'actua. En el cas de que es pugui fer-ho pels mateixos professionals del servei de biblioteques sempre garanteix uns estàndards mínims de

qualitat, però també és cert que la proliferació de clubs fa que de vegades el personal bibliotecari no pugui abastar-ho tot i s'haja de delegar aquesta tasca en voluntaris.

Pel que fa als bibliobusos de la Diputació de Barcelona, les sessions de club de lectura són conduïdes per voluntaris i els bibliotecaris són qui se n'ocupen de proporcionar els lots de llibres i de contactar amb aquests voluntaris. En el cas del bibliobús Puigdon que atén a 13 localitats d'entre 300 i 2.500 habitants, compta amb 10 clubs de lectura que funcionen d'aquesta manera. Cal tenir en compte que aquests voluntaris també compten amb el suport de personal del Servei de Biblioteques exclusivament dedicats a aquestes tasques i que, a banda de les sessions entorn al llibre també organitzen periòdicament grans trobades de clubs de lectura a nivell provincial. En aquestes trobades s'oferixen espectacles de música o teatre per als membres dels clubs i la diputació se'n fa càrrec del desplaçament i de l'entrada de l'actuació. Un indicador de l'alta participació i seguiment que té aquesta activitat és que entre les característiques que han d'acomplir els espais per realitzar-la en que han de tindre un aforament mínim de 700 persones.

- **Poesia en ruta:** existeixen antecedents de combinació de poesia i bibliobusos, per exemple amb Camins de Poesia, un espectacle de poesia contemporània que «convida a joves i adults de diversos municipis a un espectacle de xicotet format» (Vilà). Amb l'objectiu de fomentar la poesia i alhora la creativitat, en la proposta en la qual treballem es planteja la campanya Poesia en ruta, la qual estaria composta per diferents activitats i accions:
 - **Selecció i difusió de les obres dels poetes locals.** En aquest sentit, a banda d'incloure-ho en els butlletins de recomanacions, el bibliobús també permet difondre-ho per mitjans audiovisuals, ja que els nous vehicles van equipats al seu interior amb una pantalla de televisió de grans dimensions i so per tot el vehicle. D'aquesta manera es poden reproduir fragments escrits en la pantalla o en forma d'àudio. Al no tractar-se d'un lloc dedicat a l'estudi ni a la lectura, per l'experiència adquirida a Barcelona sembla ser que existeix una major permissivitat acústica que en la majoria de biblioteques fixes.
 - **Espectacles/Tallers.** Una programació periòdica d'activitats presencials relacionades amb la poesia, des d'espectacles de recitació fins a tallers de creació.

Com es pot observar, amb aquests quatre punts s'aconsegueix vincular el servei de bibliobús al sector educatiu, interpel·lar a persones de totes les edats, posar en contacte als usuaris d'altres poblacions a través del bibliobús i fomentar la participació directa i la creativitat.

A més, aquestes activitats són fàcilment mutables, permetent una gran adaptabilitat a cadascuna de les localitats, inclús relacionar-les entre elles, per exemple el club de lectura amb els poetes locals o el taller creatiu en les visites escolars.

Una de les oportunitats que ofereix aquesta versatilitat és la d'integrar-se en campanyes d'altres organismes o institucions, com per exemple en aquelles que du a terme FULL (Fundació pel Llibre i la Lectura) i de la que participen l'Associació d'Editors del País Valencià (AEPV), el Gremi de Llibrers de València, l'Associació Professional d'Il·lustradors de València (APIV), el Col·legi Oficial de Bibliotecaris de la Comunitat Valenciana, la Fundació Sambori,

Logotip de la campanya

Escola Valenciana, l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i el Gremio de Libreros Independientes de las Comarcas Alicantinas. Una de les campanyes més transversals i fàcils d'integrar és de l'Ambaixada de la Lectura, que segons ells mateixos «es tracta d'implicar a personalitats de diferents àmbits socials i aprofitar el seu ressò mediàtic i la seua capacitat de convocatòria.» (Ambaixada de la Lectura). Per a això creen la figura de l'Ambaixador de la Lectura, la qual ja funciona «en huit països: Austràlia, Finlàndia, Holanda, Irlanda, Mèxic, Suècia, Anglaterra i Gal·les on l'ambaixador/a s'adreça a un públic infantil o juvenil. En el cas valencià, l'Ambaixada de la Lectura s'adreça a tot tipus de públic independentment de la literatura que faça el nostre ambaixador o ambaixadora.» (Ambaixada de la Lectura)

En 2017 Anna Moner va ser l'encarregada d'estrenar aquesta distinció i en març de 2018 va transferir la representació a Carles Cano, qui fins a aquests moments continua exercint l'ambaixada i que com marca els objectius de la pròpia campanya «reconeixerà i prestigiarà els mediadors de la lectura, és a dir, llibreters, bibliotecaris, coordinadors de clubs de lectura, els mestres i altres professionals de la lectura.» (Ambaixada de la Lectura), una tasca que Cano ha materialitzat amb la seua intervenció en actes com La Plaça del Llibre, la I Trobada de Ciutats Lectores, el 20^è Premi Bernat Capó i el Congrés Litera't d'aprenentatge de les llengües mitjançant la literatura.

Tot això dota al bibliobús d'una coherència en la seua acció cultural i contribueix a refermar aquest com a dinamitzador cultural dels municipis.

Exterior

«Com tota biblioteca mòbil, el bibliobús és un instrument de propaganda en sí mateix; per a això ha de disposar d'un disseny atractiu i cridaner, on dominen els colors vius, i s'al·ludisca constantment a les seues funcions bibliotecàries» (Comalat, 2018) És per això que cal tenir cura d'aquest aspecte, ja que serà la primera impressió que s'oferirà al públic. Resulta habitual que cadascuna de les administracions que compta amb una flota de bibliobusos elabore una imatge pròpia per al conjunt dels vehicles, i que siga descriptiva del servei que presten els vehicles i a més, que també resulte fàcilment reconeixible una volta s'està familiaritzant amb el vehicle.

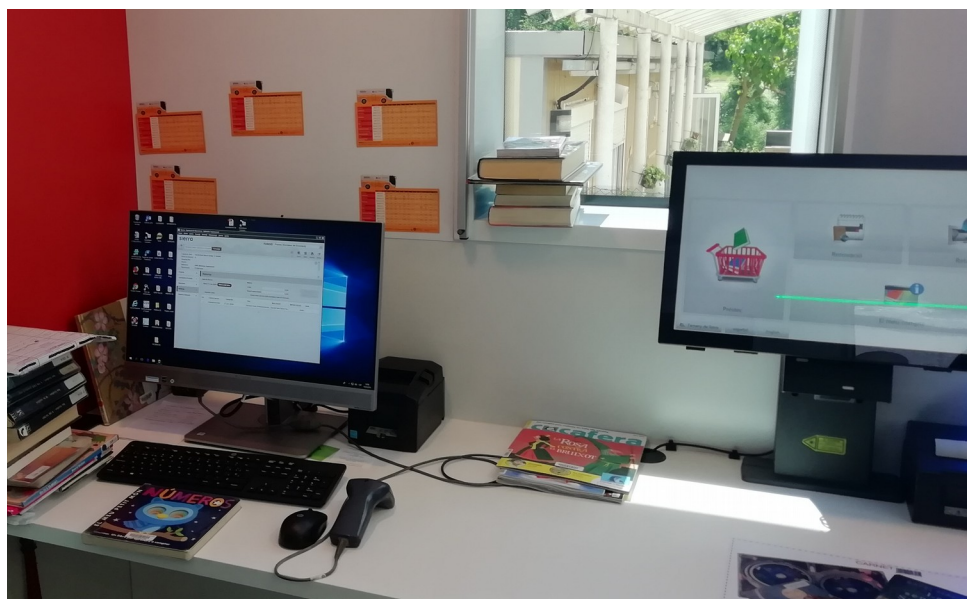

Bibliobús El Castellot. La Granada (Alt Penadés) Foto: Pau Bañó Magraner

Tecnologia informàtica i de telecomunicacions

Per al correcte funcionament del servei existeixen quatre elements bàsics; ordinadors, impressora, telèfon i internet.

Els avanços tecnològics també han repercutit en millores per als bibliobusos, per exemple pel que fa a comunicació telefònica cada vegada existeixen menys emplaçaments sense cobertura, amb la qual cosa ja no és pràcticament necessari

Bibliobús Tagamanent. Esquerra: Ordinador d'ús bibliotecari amb lector de codis de barres. Dreta: monitor amb sistema de radiofreqüència per a autopréstec.

Foto: Pau Bañó Magraner

necessari optar per comunicacions via satèl·lit. També, en el cas de Barcelona s'ha observat que els nous vehicles ja van equipats amb tecnologia 4G, amb la que es connecten a internet sense fils i també poden oferir la connexió als usuaris. Això fa que ja no es depenga de les connexions amb fil instal·lades en les parades, fent així que el servei siga més autònom i àgil. En aquests mateixos casos, també s'ha incorporat monitors en els interiors dels vehicles, un d'ells de grans dimensions que permet fer passes de pel·lícules en el seu interior i que també, durant la prestació del servei funciona per fer promoció del mateix servei anunciant tot el que s'ofereix als usuaris, campanyes institucionals i les activitats programades pel bibliobús.

Interior

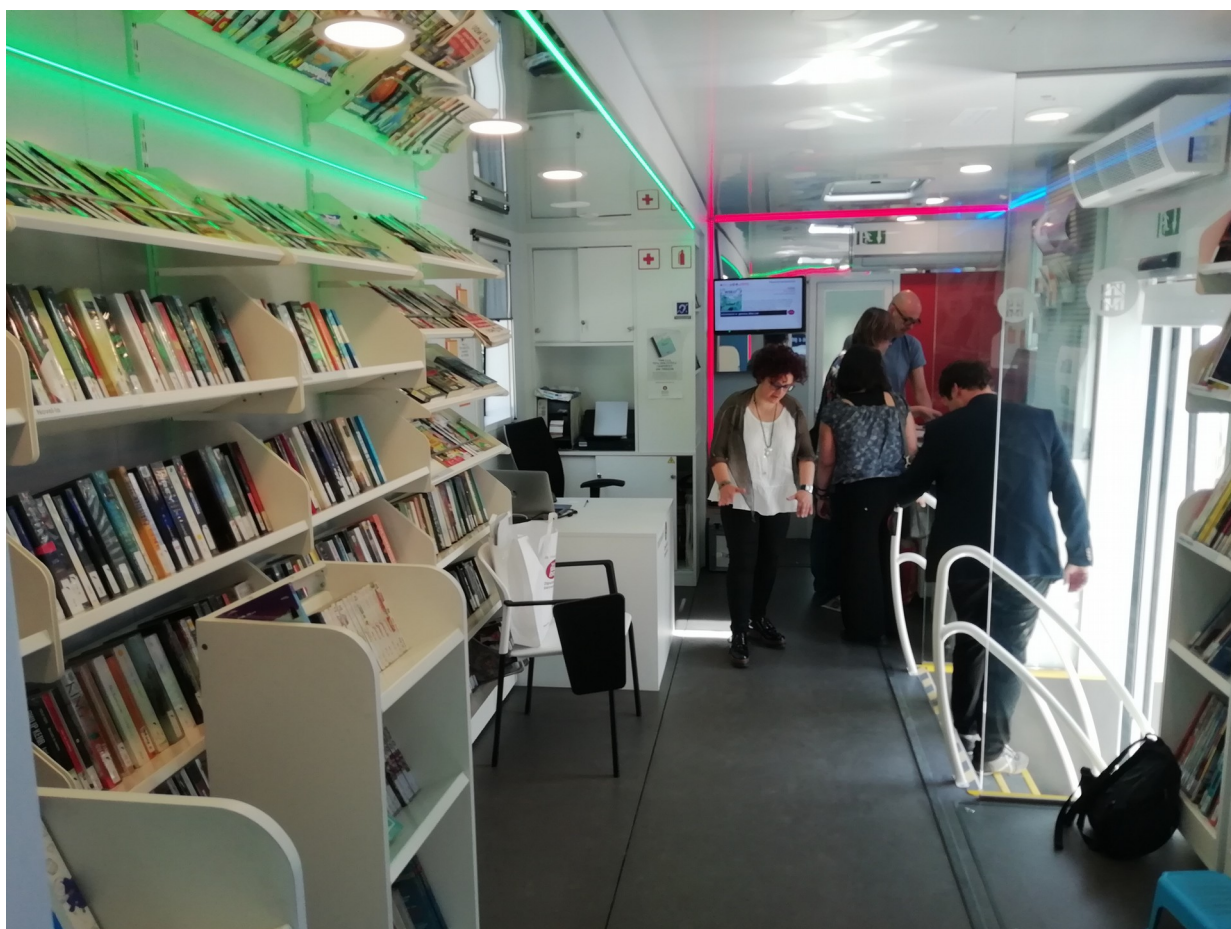
Com és habitual, en els serveis mòbils la falta d'espai fa que s'ha de fer un ús racional d'aquest. «Pel que fa a la distribució dels espais cal destacar que els bibliobusos són poc flexibles, amb mobiliari i poc adaptable i amb poca explotació de l'espai exterior. Excepte els bibliobusos de Lleida, que tenen un espai que afavoreix l'estada i la relació entre els usuaris, i els nous bibliobusos de la Diputació de Barcelona que, a més de l'espai ampliable, porten mobiliari mòbil, que es

trasllada o no a la parada en funció de les necessitats i que permet adaptar l'interior a l'ús.» (Comalat, 2018)

En tots els casos, la majoria de l'espai dels laterals està destinat a prestatgeries que alberguen el fons documental, amb un o dos mostradors on realitzar els préstecs i algun ordinador d'accés lliure per als usuaris.

Col·lecció a bord

La quantitat de volums que es transporten a bord sol anar marcada per les dimensions del vehicle i se situa en una xifra mitjana que oscil·la entre els 2.500 i els 4.000 volums. En els casos observats a Barcelona, sembla ser que la tendència és prioritzant la visibilitat de la col·lecció front la capacitat d'emmagatzematge a bord, amb la qual es poden sacrificar alguns trams de prestatgeria en benefici d'expositors. En aquest mateix sentit s'expressa Comalat, qui afirma que «en general es troben a faltar espais i mobiliari que permeti l'exposició de materials, tot i que el personal ha trobat fórmules imaginatives per cobrir aquestes mancances i donar visibilitat a la col·lecció». (Comalat, 2018)

Interior del bibliobús Tagamanent. Foto: Pau Bañó Magraner

4.4 Parades

Tota la bibliografia consultada (IFLA, 2001, Soto, 2001 i Comalat, 2018) coincideix en que cal situar-les en un lloc cèntric, amb un accés còmode i fàcil, prop dels serveis de la comunitat i ben senyalitzat.

És per això que en els àmbits rurals, un dels espais que més s'adiu a aquestes característiques sol ser els centres educatius d'infantil i primària. No debades, «la ubicació ideal de la parada és, segons el personal, al costat dels centres educatius (48,57%)» (Comalat, 2018). En el cas de Barcelona, aquesta ubicació és de les prioritàries i representa la majoria de les parades.

Pòster de senyalització de la parada del bibliobús Puigdon en Santa Eulàlia de Puig-Oriol (Lluçà). Foto: Pau Bañó Magraner

Senyalització

La senyalització de la parada és un element de propaganda permanent, per la qual cosa cal que estiga sempre en unes condicions estètiques acceptables. A més, cal que hi figure tota la informació necessària del servei, com són els horaris i dades de contacte. Existeixen diferents tipus de mobiliari urbà per dur a cap aquesta funció i que s'adapta a les diferents necessitats, com pòsters o marquesines.

A banda, cal tenir en compte la correcta senyalització de l'espai que ocuparà el vehicle per tal que aquest no l'ocupen la resta de vehicles, en que sembla ser que és un dels problemes habituals que es troben el personal dels bibliobusos.

Difusió

L'anunci dels dies i llocs de parada s'ha de fer de forma anual i han de quedar visibles en la ubicació destinada a aquesta finalitat. Però també cal complementar-ho amb altres vies de comunicació que contribueixen a que tots els usuaris estiguin informats de la disponibilitat del servei. La implicació dels agents locals per a la difusió del calendari de parades és una de les opcions més recomanades, ja que tots els municipis solen disposar de pàgina web, taulers d'anuncis o butlletí d'informació municipal. Per part del mateix servei també s'ha vist com de fàcil i efectiu és l'elaboració de materials propis com targetes, calendaris o imants que continguin els dies, llocs i hores de les parades..

	dia / hora	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre
El Brull	divendres 11-13.30 h	18	1-15	1-15-29	12	3-17-31	14-28	12	30	13-27	11-25	15-29	20
L'Esquirol-Cantonigròs	dimarts 16-19 h	15-29	12-26	12-26	9-30	14-28	11-25	9	27	10-24	8-22	5-19	3-17
L'Esquirol	dimarts 16-19 h	8-22	5-19	5-19	2-23	7-21	4-18	2-16	---	3-17	1-15-29	12-26	10
Lluçà	dijous 15.30-18.30 h	17-31	14-28	14-28	11	2-16-30	13-27	11	29	12-26	10-24	7-21	5-19
Muntanyola	dimecres 11-13.30 h	9-23	6-20	6-20	3-24	15-29	12-26	10	28	18	2-16-30	13-27	11
Perafita	dijous 11-13.30 h	10-24	7-21	7-21	4-25	9-23	6-20	4-18	---	5-19	3-17-31	14-28	12
Prats de Lluçanès	dijous 16-19	17-31	14-28	14-28	11	2-16-30	13-27	11	29	12-26	10-24	7-21	5-19
		10-24	7-21	7-21	4-25	9-23	6-20	4-18	---	5-19	3-17-31	14-28	12
Santa Eulàlia de Riuprimer	dilluns 15.30-18.30 h	7-14-21-28	4-11-18-25	4-11-18-25	1-8-29	6-13-20-27	3-10-17	1-8-15	26	2-9-16-23-30	7-14-21-28	4-11-18-25	2-9-16
Tagamanent	dimecres 16-19 h	9-23	6-20	6-20	3-24	15-29	12-26	10	28	18	2-16-30	13-27	11
Tavernoles	dimecres 16-19 h	16-30	13-27	13-27	10	8-22	5-19	3-17	---	4-25	9-23	6-20	4-18
Viladrau-Espai Montseny	divendres 11-13.30 h	11-25	8-22	8-22	5-26	10-24	7-21	5-19	---	6-20	4-18	8-22	13
Viladrau-Can Sià	divendres 16-19 h	18	1-15	1-15-29	12	3-17-31	14-28	12	30	13-27	11-25	15-29	20
Vilanova de Sau	divendres 16-19 h	11-25	8-22	8-22	5-26	10-24	7-21	5-19	---	6-20	4-18	8-22	13

Bibliobús Puigdon 2019

Tel. 608 745 126 | bibliotecavirtual.diba.cat | b.puigdon@diba.cat

Diputació Barcelona

Xarxa de Biblioteques Municipals #DibaOberta

Bibliobús Puigdon

Sant Martí de Centelles

Dimecres d'11 a 13.30 h

Març	13-27
Abril	10
Maig	8-22
Juny	5-19
Juliol	3-17
Agost	--
Setembre	4-25
Octubre	9-23
Novembre	6-20
Desembre	4-18

Descarrega't l'aplicació mòbil

BibliotequesXBM

i consulta l'horari del teu bibliobús

Bibliobús Puigdon

Tel. 608 745 126 | b.puigdon@diba.cat

bibliotecavirtual.diba.cat

Diputació Barcelona

Xarxa de Biblioteques Municipals

#DibaOberta

Esquerra: imant per a nevera

Dreta: punt de llibre

Necessitats tècniques

A banda de la disponibilitat d'espai, els bibliobusos poden requerir en les seues parades dels següents subministraments:

- **Endolls** per connectar-se a la xarxa elèctrica, ja que «el nombre de bibliobusos que funcionen amb generador propi és similar als que funcionen amb presa elèctrica proporcionada per l'ajuntament i situada a prop de la parada» (Comalat, 2018)
- **Internet.** En la majoria de casos el subministrament d'internet es fa a través de les connexions per fils que proporciona l'ajuntament, encara que com s'ha comentat abans, alguns vehicles ja van dotats de tecnologia sense fils que fa que puguem prescindir d'aquesta connexió.
- **Lavabos.** Els bibliobusos no porten lavabo, per la qual cosa els ajuntaments han de facilitar l'accés a alguns lavabos municipal.

4.5 Base central/Garatge

El servei de bibliobusos requereix d'una base central i un garatge, els quals és convenient que compartisquen ubicació i que tenen com a objectiu:

- Oferir un espai a cobert per al manteniment i protecció dels vehicles quan aquests no estiguen en ruta.
- Acollir totes les tasques bibliotecàries de gerència i administració i les internes de cada unitat.

Aquests espais poden situar-se en el mateix edifici que la biblioteca fixa de referència, en el cas de que així estiga estructurat el servei, o bé en unes altres instal·lacions, independentment de que el servei de bibliobusos compte, o no, amb una biblioteca de referència.

Pel que fa a la seua ubicació, el responsable de logística del parc de bibliobusos de la Diputació de Barcelona apunta a que aquests cal que oferisquen:

- Fàcil accés i proximitat amb les principals vies de comunicació.
- Proximitat al transport públic, per tal que els treballadors puguin fer ús d'aquests mitjans en els seus trajectes diaris.

En allò relacionat amb les dimensions i distribució de l'espai, entre la bibliografia consultada (Soto, 2001, Pautes IFLA) i els testimonis de l'experiència a Barcelona es poden extraure una sèrie de coincidències sobre aquests locals, dels que cal que:

- Estiga tot a una sola altura, almenys tots els espais destinats a àrees de treball.
- La zona dels vehicles i la de personal han d'estar degudament separades, físicament i acústica.
- Disposar de lavabos, dutxes i àrea de descans on poder realitzar les menjades.
- Suficient espai al voltant dels vehicles per poder realitzar les tasques de manteniment i de càrrega i descàrrega dels materials bibliogràfics.
- Ha de comptar amb un dipòsit amb capacitat suficient per albergar la part del material bibliogràfic que no viatge a bord.

Garatge de Vic (Osona)

Les indicacions més específiques a les que s'ha tingut accés han estat les proporcionades pel servei barceloní, qui proposa la següent distribució d'espais per m2:

Superfícies útils

Magatzem i oficines

Espai de treball	20
Magatzem documental	15
Magatzem logístic	10
Office (descans)	8
Servei higiènic i dutxa	8
Cambra neteja i vestidor	4
Vestíbul i circulacions	15
Total magatzem i oficines	80
Aparcament vehicle	120
Total superfície:	200

Són aquestes mateixes fonts les que indiquen que que és necessari que l'espai de garatge tinga almenys 15m de fons i 6m d'alt, amb una porta d'accés de 4m d'ample i 4,40m d'alçada lliure de pas i un espai d'accés a l'exterior de 12,5m des de la façana fins a l'extrem de la calçada, per tal de poder incorporar-se a la via sense maniobres.

Bibliobús Tagamanent amb lateral hidràulic en la parada del CEIP Sant Quirze Safaja (Vallès Oriental)

4.6 Equips de treball: configuració de vehicles i personal

Tenint en compte que s'ha d'atendre a 42 poblacions amb un total de 26,134 habitants i que es vol tendir a que la mitjana de les parades siga de periodicitat quinzenal, **la proposta és crear 3 bibliobusos.**

D'aquesta forma **cada vehicle atendria una mitjana de 8.711 habitants i 14 municipis.** Si es té en compte que cada vehicle compta amb dos persones i que seguint la ràtio de persones de suport de Barcelona, que està en 1:2/1:3, la distribució quedaria de la següent manera:

Destí:	Ocupacions:	Nº persones
• Vehicle A	1 Bibliotecari + 1 conductor/auxiliar	2
• Vehicle B	1 Bibliotecari + 1 conductor/auxiliar	2
• Vehicle C	1 Bibliotecari + 1 conductor/auxiliar	2
• Personal suport	1 Bibliotecari + 1 conductor/auxiliar	2
• Coordinació/gerència	1 Bibliotecari	1
• Administració	1 Administratiu	1
Total:	5 bibliotecaris + 4 conductors/auxiliars	10

Amb això, el servei acompliria també amb la ràtio de bibliotecaris per habitants que proposa la IFLA i que determina que allò convenient és «l'equivalent d'un empleat a jornada completa per cada 2.500 habitants» i que «els bibliotecaris titulats deurien constituir la tercera part del personal (amb exclusió del personal de suport)» (IFLA, 2001).

El resultat d'aquesta configuració seria bastant similar als següents bibliobusos:

Nom	Administració	Parades	Població
Puigdon	Diputació de Barcelona	12	9.539
Pere Quart	Generalitat de Catalunya (Lleida)	16	7.721

Seguint l'exemple de Barcelona, s'ha optat per batejar a cadascun dels vehicles amb noms de muntanyes vinculades als municipis de les rutes. La finalitat és apropar el servei a la població fent referència a un tipus d'elements per tots coneguts i acceptats, en definitiva elements de consens integrats en la identitat local.

- **Mariola.** La Serra de Mariola vessa sobre les comarques de l'Alcoià, el Vinalopó, el Comtat i la Vall d'Albaida. La prominència del seu cim, el Montcabrer (1.390m), la fa visible des de diferents parts del territori valencià, del qual actua també com a bressol de tres destacats rius, el Clarià, el Vinalopó i el Serpis.
- **Cavall Verd.** Destaca més per la seua participació en la història valenciana que per les seues capacitats físiques, ja que els seus 748m d'alçada no la poden fer competir amb la resta de muntanyes del seu entorn, però la seua silueta fàcilment identificable i ser l'escenari d'una de les principals revoltes morisques, han fet d'ell un referent de les arrels de la població de la comarca.
- **Aitana.** Sens dubte és una de les muntanyes més altes i conegudes del País Valencià. Els seus 1.558m i la proximitat a la mar fan que no passe desapercibuda des del litoral mediterrani i alhora, al seu voltant crea un autèntic paisatge rural compost per les valls de xicotetes poblacions.

4.7 Rutes

No existeix un únic criteri vàlid a l'hora de dissenyar una ruta, sinó un gran nombre d'indicadors que poden anar combinant-se per tal de determinar l'adequació de la proposta amb els objectius del servei. La diversitat orogràfica, demogràfica o política fa que cada context siga únic i que, sols en el cas espanyol, es puguen trobar rutes ben variades quant a freqüència de pas, nombre de parades diàries, préstecs, etc.

Per a la proposta alacantina s'ha dissenyat seguint, per una part, els criteris dels bibliobusos de la Diputació de Barcelona i per una altra part, les *Pautes sobre Biblioteques Mòbils de la IFLA*, les quals, entre altres coses marquen que no sol ser efectiu fer més de 200km al dia, sent els 50km diaris de mitjana una distància de referència. Tampoc és recomanable estar més de 9 dies sense fer una parada tècnica per revisar el vehicle i que en les rutes el temps de transport no deuria superar al de servei.

Pel que fa al nombre de parades per dia, des de la IFLA també es marca les 5 parades diàries com a un bon indicador i que a partir de les 20 diàries el servei ja resulta massa personalitzat i es perd eficiència.

En els indicadors relacionat amb la freqüència de pas s'ha seguit a *La biblioteca mòvil* (Soto, 2001), qui afirma que «les visites han de guardar una periodicitat necessària per a l'orientació de l'usuari i per al manteniment d'una bona imatge cap al públic en general. En aquest sentit, és preferible que les visites es repetisquen sempre en el mateix dia de la setmana. La periodicitat pot presentar diferents models: setmanal, quinzenal, mensual, etc [...] No obstant, el calendari de visites ha de contemplar parades tècniques precises per a un bon manteniment del servei en ruta (tasques mecàniques i de neteja del vehicle, reclamacions de morosos, estadístiques, replantejament de rutes, campanyes d'animació a la lectura, contactes amb associacions i entitats,...).»

Per tot això el que es planteja per al supòsit amb el que estem treballant és:

- **Freqüència setmanal/quinzenal.** «Les visites mensuals són un problema també, perquè els usuaris individuals i col·lectius no les incorporen a la seva rutina ni les tenen en compte en la seua planificació i, de vegades, simplement se n'obliden.» (Comalat, 2018)
- **Dos municipis al dia.** Això permet destinar mitja jornada a cada parada, exceptuant alguns municipis amb diversos nuclis de població on les parades es poden desdoblar. L'objectiu és que el servei s'integre dins de la vida local, amb temps suficient per fer els préstecs i les devolucions dels usuaris i també, poder fer contactes i captar a potencials usuaris. En el casos observats a Barcelona durant el matí o la vesprada que feia parada el bibliobús passaven per ella la quasi totalitat dels alumnes dels centres escolars. Sense parades d'aquesta durada seria molt complicat establir aquests vincles tan estrets amb la comunitat educativa i amb la població en general.
- **Una jornada tècnica per setmana.** Els dilluns pel matí i els divendres de vesprada s'han deixat sense cap ruta programada. Aquests espais de temps estan pensats per destinar-los a les tasques internes o de manteniment del vehicle.

Mapa amb la proposta de parades. Morat: Mariola. Verd: Cavall Verd, Groc: Aitana
Base de Google Maps

A continuació s'exposen les taules amb la zona on cada vehicle operaria i el calendari de rutes. També es pot visualitzar en el següent enllaç la distribució dels municipis i de la situació de les bases centrals:

<https://drive.google.com/open?id=14s1-zHWNbeB909AxxvdVwcj3koVP8f8E&usp=sharing>

(creació pròpia mitjançant Google Maps, última modificació 24/06/2019)

Ruta A: Bibliobús Mariola

Zona Mariola (base central – Muro d'Alcoi)

Municipi	Hab.	Comarca	Freqüència parades
Agres	551	Comtat	Quinzenal
Alcosser de Planes	229	Comtat	Quinzenal
Alfafara	407	Comtat	Quinzenal
Alqueria d'Asnar	491	Comtat	Quinzenal
Beniarrés	1.118	Comtat	Setmanal
Beneixama	1.703	Alt Vinalopó	Setmanal
Benimarfull	413	Comtat	Quinzenal
Camp de Mirra	428	Alt Vinalopó	Quinzenal
Canyada, la	1.214	Alt Vinalopó	Setmanal
Gaianes	471	Comtat	Quinzenal
Gorga	258	Comtat	Quinzenal
Millena	229	Comtat	Quinzenal
Orxa, l'	596	Comtat	Quinzenal
Planes	713	Comtat	Setmanal

Total parades: 14
Total població: 8.821

Ruta Mariola

	Matí	Vesprada	Distància anada i tornada
Dia 1 (dilluns)		Beniarrés	17
Dia 2 (dimarts)	Bneixama	El Camp de Mirra	88
Dia 3 (dimecres)	Alfafara	Agres	26
Dia 4 (dijous)	Gorga	Millena	30
Dia 5 (divendres)	Planes		21
Dia 6 (dilluns)		Beniarrés	17
Dia 7 (dimarts)	Beneixama	La Canyada	88
Dia 8 (dimecres)	L'Orxa	Gaianes	34
Dia 9 (dijous)	L'Alqueria d'Asnar	Benimarfull	12
Dia 10 (divendres)	Planes		21

Total distància quinzenal: 354km
Mitjana diària: 35km

Bibliobús B - Cavall Verd

Zona Cavall Verd (base central - Orba)

Municipi	Hab.	Comarca	Freqüència parades
Alcalalí	1.298	Marina Alta	Quinzenal
Atzúbia, l'	661	Marina Alta	Quinzenal
Benidoleig	1.110	Marina Alta	Quinzenal
Benigembla	444	Marina Alta	Quinzenal
Benimeli	410	Marina Alta	Quinzenal
Llíber	1.051	Marina Alta	Quinzenal
Murla	493	Marina Alta	Quinzenal
Parcent	908	Marina Alta	Quinzenal
Sagra	389	Marina Alta	Quinzenal
Sanet i els Negrals	648	Marina Alta	Quinzenal
Senija	581	Marina Alta	Quinzenal
Tormos	336	Marina Alta	Quinzenal
Vall de Gallinera	589	Marina Alta	Quinzenal
Vall de Laguar, la	820	Marina Alta	Quinzenal
Vall d'Ebo, la	224	Marina Alta	Quinzenal
Total parades: 15		Total població: 9.962	

Ruta Cavall Verd

	Matí	Vesprada	Distància anada i tornada
Dia 1 (dilluns)		Vall de Laguar	20
Dia 2 (dimarts)	Vall de la Gallinera	Atzúbia	64
Dia 3 (dimecres)	Senija	Llíber	30
Dia 4 (dijous)	Alcalalí	Parcent	16
Dia 5 (divendres)		Tormos	10
Dia 6 (dilluns)		Sagra	12
Dia 7 (dimarts)	Benigembla	Murla	17
Dia 8 (dimecres)	Sanet i els Negrals	Benimeli	17
Dia 9 (dijous)	Benidoleig	*	8
Dia 10 (divendres)		Vall d'Ebo	47

Total distància quinzenal: 237km

Mitjana diària: 24km

*Sobra una parada quinzenal, que es distribuirà per suplir dies festius o compensar imprevistos.

Bibliobús C – Aitana

Zona Aitana (base central – La Nucia)

Municipi	Hab.	Comarca	Freqüència parades
Aigües	936	Alacantí	Quinzenal
Benilloba	742	Comtat	Quinzenal
Benimantell	490	Comtat	Quinzenal
Benimarfull	413	Comtat	Quinzenal
Bolulla	418	Marina Baixa	Quinzenal
Castell de Castells	435	Marina Alta	Quinzenal
Castell de Guadalest, el	209	Marina Baixa	Quinzenal
Orxeta	738	Marina Baixa	Quinzenal
Penàguila	301	Alcoià	Quinzenal
Relleu	1.147	Marina Baixa	Setmanal
Sella	585	Marina Baixa	Quinzenal
Tàrbena	627	Marina Baixa	Quinzenal
Tibi	1.564	Alcoià	Setmanal
Torre de les Maçanes, la	654	Alacantí	Quinzenal

Total parades: 14
Total població: 9.259

Ruta Aitana

	Matí	Vesprada	Distància
Dia 1 (dilluns)		Aigües	97
Dia 2 (dimarts)	Tibi	Relleu	134
Dia 3 (dimecres)	Torre de les Maçanes, la	Sella	90
Dia 4 (dijous)	Benilloba	Penàguila	73
Dia 5 (divendres)		Orxeta	42
Dia 6 (dilluns)		Confrides	45
Dia 7 (dimarts)	Tibi	Relleu	134
Dia 8 (dimecres)	Castell de Castells	Tàrbena	62
Dia 9 (dijous)	Benimantell	Castell de Guadalest	27
Dia 10 (divendres)		Bolulla	24

Total distància quinzenal: 728km **Mitjana diària: 73km**

5. Pressupost

Les despeses necessàries per prestar el servei de bibliobús es poden dividir en dues tipologies, per una part les despeses corrents, que són aquelles que se'n deriven del manteniment de la col·lecció, el personal, lloguers dels locals, campanyes d'animació i activitats, combustible, automatització de la gestió bibliotecària o el manteniment de les instal·lacions. Per un altre costat es troben les despeses d'inversió, que es tracta d'aquelles fetes en solars o edificis, mobiliari, sistemes informàtics i en el cas del bibliobusos, l'adquisició dels vehicles.

Pel que a les despeses d'inversió, l'element més determinant és potser l'adquisició del vehicle, una inversió que des del servei barceloní, qui ha adquirit tres nous vehicles en els últims tres anys, apunten a que està al voltant dels 300.000€ de mitjana i que, sempre tractant-se de xifres aproximades, es poden desglossar de la següent manera:

Vehicle amb carrosseria i equipat:	278.000€
Fons:	
• Documental i audiovisual:	9.000€
• Subscripcions:	2.400€
Equipaments informàtics:	5.500€
Equipament RFID (radiofreqüència auto-préstec)	4.700€
Infraestructures i telecomunicacions:	700€
Total:	300.000€

Considerant la vida útil dels vehicles a 15 anys, encara que «els bibliobusos que actualment presten servei són, en bona part, vehicles amb més de 15 anys d'antiguitat» (Comalat, 2018), donaria com a resultat **20.000€ a l'any en despeses d'inversió**.

En allò referent a les despeses corrents, a hores d'ara les xifres més actuals de les que es disposa són les presentades des del Ministeri de Cultura referents a 2017. En elles s'observa que existeix una gran disparitat de costos dels bibliobusos, des dels 38.000€ anuals dels bibliobusos de Lleó fins als 170.000 d'alguns de la Diputació de Barcelona.

En el nostre cas, pel fet d'utilitzar com a base els exemples de Barcelona, la xifra plantejada és la mitjana dels deu bibliobusos de Barcelona, que en 2017 se situa en 158.331,90€ per vehicle i que multiplicant-ho pels tres vehicles proposats resultaria en **476.495,70€ anuals de despeses corrents (17,11€/habitant/any)**.

Si se sumen les despeses abans enumerades es pot concloure que el servei de bibliobusos per a la província d'Alacant en les condicions plantejades en aquest treball requeriria d'una despesa anual de **496.495,70€ anuals** (despesa corrent i inversió), i que dividit entre els usuaris potencials amb accés al servei representaria **17,83€/habitant/any**.

Per intentar posar en context aquestes xifres, amb la informació que es disposa de les estadístiques presentades pel Ministeri de Cultura, potser la millor opció es fent-ho només amb les despeses corrents, ja que les d'inversió, en la documentació del ministeri no s'indica per €/habitants/any, i alhora és un tipus de despesa poc regular, que uns anys pot representar un part important dels pressupostos de l'administració i un altre any no.

Per tot això, la comparació pel que fa a la inversió de la proposta plantejada amb altres casos reals es farà només amb la despesa corrent. En primer lloc, com es pot observar aquests 17,11€/habitant/any de la inversió plantejada disten molt dels 6,34€/hab./any que suposa la despesa corrent actual de la província d'Alacant. Com es pot observar, la inversió actual és quasi tres vegades inferior a la plantejada en la proposta, així com també pel que fa a la mitjana d'Espanya de 10,12€/hab./any.

En canvi, si es compara amb els territoris que compten amb un servei de bibliobusos similars als ací tractats, vegem que aquestes xifres s'apropen molt als casos de Barcelona amb 16,58€/hab./any, Conca 18,73€/hab./any o Sòria 18,98€/hab./any.

6. Conclusions

Per tal d'avaluar la posada en marxa del servei de bibliobusos caldrà establir una sèrie d'indicadors amb els que conèixer com s'adequa la pràctica del servei amb els objectius plantejats. La naturalesa de les biblioteques, i més encara dels bibliobusos, fa que els indicadors quantitius sempre hagen de llegir-se amb certa prudència, ja que cada centre bibliotecari es desenvolupa en un context diferent.

Amb tot, fer una comparació d'aspectes com l'índex de préstec, oferta d'activitats o participació per edats, és sempre interessant i facilita tenir unes referències sobre les que treballar l'avaluació. En aquest sentit, la *Guía para la evaluación de las políticas culturales locales* (Federación Española de Municipios y Provincias, 2009) facilita alguns indicadors en l'apartat de «Cultura y participación ciudadana». De tots ells els E196, E197, E201 i E209 són els que millor d'adapten a la nostra proposta de bibliobusos de zones rurals.

	Indicador:	Objectiu:
E196	Utilització anual del servei de biblioteques de titularitat o gestió del govern local.	Mesurar la quantitat d'usuaris del servei de biblioteques en un any.
E197	Distribució percentual dels usuaris de biblioteques de titularitat o gestió del govern local per segments de públics.	Conèixer la incidència de cada tipologia de públic entre els usuaris de biblioteques de titularitat o gestió del govern local, distingint. <ul style="list-style-type: none"> • Perfil demogràfic (nens fins a 14 anys, joves fins a 26, adults fins a 60 anys, majors de 60 anys). • Fidelitat (nous públics vs. Públics que repeteixen). • Procedència (públic local vs. Públic forà).
E201	Proporció de la població local que declara ser usuari de l'oferta cultural local per segments demogràfics de públics i tipus d'oferta.	Conèixer quina proporció del total poblacional i dels diferents segments demogràfics de la població local declaren assistir/usar una activitat o servei cultural amb una freqüència d'almenys una vegada al mes i com es distribueixen aquests usuaris entre les tipologies possibles d'activitats i serveis.
E209	Presència de grups no formals amb activitat cultural en l'àmbit local.	Conèixer si l'esforç de "socialització" de les pràctiques culturals individuals realitzat pel govern local ha donat com a resultat el funcionament de grups culturals no formals amb activitat a l'any, dels quals es tingui constància i de quin tipus són; grups de lectura, artístics, etc.

Per una altra banda, tractant-se de l'àmbit bibliotecari, no es pot deixar de banda les estadístiques que anualment recopila i publica el Ministeri de Cultura. Algunes d'aquestes poden ser molt reveladores i al mateix temps permet buscar comparacions amb poblacions, províncies o tipus de biblioteca, així com també observar les seues evolucions anuals.

Tots aquest indicadors es poden dividir en dos grups, per una part aquells que fan referència als recursos dels que compta el servei, per la qual cosa depenen de la gestió de l'administració encarregada del servei. El segon grup el formen aquells indicadors vinculats a l'ús que es fa del servei per part dels usuaris, per tant, a diferència dels anteriors, no poden preveure's.

	Indicadors Recursos			
	Mitjana Espanya	Mitjana Alacant	Recomanacions IFLA,2001	Proposta
Bibliotecaris per hab.	4.308	5.683	2.500	2.784
Despesa corrent per hab.	10,12	6,34	-----	17,11
Fons: documents/hab.	1,90	1,62	2 ⁽¹⁾	1,5
Hab. sense servei bibliotecari	3,3%	3,4%	-----	0,09% ⁽²⁾

⁽¹⁾La recomanació de la IFLA està feta en base a biblioteques fixes i afirma que «quests índexs generals d'adquisició poden ser inapropiats per a les necessitats de les biblioteques petites o itinerants. [...] En els punts de servei més petits les limitacions físiques poden reduir els fons per sota del mínim recomanat de 2.500 exemplars.

⁽²⁾ Per a aquesta xifra s'assumeix que la resta de municipis de més de 200 hab., que no entren en la proposta d'aquest servei de bibliobusos, queden atesos amb agències de lectura, com de fet ja és el cas d'alguns d'ells, o col·laboren amb altres administracions per tal de prestar servei, com per exemple el bibliobús d'Elx. En aquesta situació es troben Jacarilla, Daya Vieja, San Isidro o Salines.

Pel que fa als indicadors de recursos, com es pot observar, el servei de bibliobusos milloraria en tots els casos la situació dels municipis afectats, superant la mitjana provincial i estatal i apropant-se a les recomanacions de la IFLA.

	Indicadors Usuaris	
	Mitjana Espanya	Mitjana Alacant
Préstecs per hab.	1	0,68
Activitats culturals/1.000 hab.	5,16	3,50
Usuaris inscrits per hab.	0,36	0,26
Visites per hab.	2,25	1,62

En el cas dels indicadors dels usuaris, si se segueix l'experiència de la resta de casos, com els de Castella i Lleó i Barcelona, no s'observa cap indicati per pensar que amb la implantació del servei de bibliobusos a Alacant, els municipis que componen el servei no puguen situar-se en la mitjana provincial, inclús estatal, sense cap dificultat.

Tant les xifres referents als indicadors de recursos com als de usuaris són de fàcil consulta a través de les dades que presenta anualment el Ministeri de Cultura. Es tracta d'indicadors bàsics, vàlids per a biblioteques fixes i mòbils i són de fàcil elaboració i tractament. Però també existeixen indicadors específics per a les biblioteques mòbils, com així consta en la *Propuesta de indicadores de rendimiento para bibliotecas móviles* (Mateos i Soto, 2005), on entre els 32 indicadors que proposen es troben alguns que podem incorporar.

Indicador:	Objectiu:	Definició de l'indicador:
B.2.4.7 Préstecs per empleat en Temps real de servei bibliotecari (T.R.S.B.)	Avaluar el nivell de qualitat en l'atenció al públic; així com la detecció de possibles desequilibris en el disseny de les rutes.	Nombre total de préstecs l'any per empleat entre el T.R.S.B.
B.2.9.6 Cost per ruta	Avaluar les despeses ordinàries que suposen el manteniment de cadascuna de les rutes cobertes pel Servei de biblioteca mòbil, ja sigui una o diverses dependents d'una mateixa unitat administrativa.	Porció de les despeses ordinàries que correspon, en un any, a cadascuna de les rutes cobertes pel Servei de biblioteca mòbil, ja sigui una o diverses dependents d'una mateixa unitat administrativa.
B.2.9.7 Cost per localitat i/o parada	Avaluar les despeses ordinàries que suposen el manteniment de cadascuna de localitat i / o parades cobertes pel Servei de biblioteca mòbil, ja sigui una o diverses dependents d'una mateixa unitat administrativa.	Porció de les despeses ordinàries que correspon, en un any, a cadascuna de les localitats i / o parades cobertes pel Servei de biblioteca mòbil.
B.2.10.1 Temps real de servei bibliotecari (TR.S.B.)	Determinar el temps real dedicat a l'atenció directa dels usuaris.	Temps que la biblioteca mòbil es troba estacionada i oberta al públic, al llarg d'un any, és a dir, la durada total de les visites efectuades durant un any.

7. Biobliografia

- Allué**, Vicenç (2006). El Servei de Biblioteques del Front, epopeia cultural del segle XX. *Ítem*, 44 pp. 67-111
- Arroyo Ortega**, Óscar. Modelo de sostenibilidad de los servicios bibliotecarios móviles. Dins Congreso Nacional de Bibliotecas Móviles" (5º. 2011. Alcalá de Henares) Asociación de Profesionales de Bibliotecas Móviles
- Asamblea General de les Nacions Unides** (1948) *Declaració Universal de Drets Humans* [en línia] Disponible a: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/cln.pdf
- Cano**, Marta. (2015) Los bibliobuses de la Diputación de Barcelona; conocer para mejorar. [Recurs electrònic] Consultat: 22 de gener de 2018. Disponible a: <http://www.bibliobuses.com/documentos/conocer%20para%20mejorar.pdf>
- Catalunya**. Decret de creació del Servei de Biblioteques del Front. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 21 de febrer de 1937, núm. 52 p.829
- Comalat Navarra**, Maite (2015). Bibliobuses: presente futuro. Dins *7º Congreso ACLEBIM de Bibliotecas Móviles Vilafranca del Penedès 2015*
- Comalat Navarra**, Maite (2018). El bibliobús, una oportunitat per a una societat xarxa: anàlisi del servei a Espanya i recomanacions (Tesi doctoral). Universitat de Barcelona, Catalunya.
- Comunitat Valenciana**. *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*. 16 d'abril de 2011, núm. 6488 (Referencia: BOE-A-2011-6876)
- Comunitat Valenciana**. Llei 4/2011, de 23 de març de biblioteques de la Comunitat Valenciana.
- Espanya**. *Llei 10/2007, de 22 de juny, de la lectura, del llibre i de les biblioteques*. Boletín Oficial del Estado, de 23-6-2007, núm. 150 p.498
- Federación Española de Municipios y Provincias** (2009) *Guía para la evaluación de las políticas culturales locales*.
- Fundació MUSOL** (2018) *Biblioteques i Objectius de Desenvolupament Sostenible Manual per a treballar l'Agenda 2030 de Desenvolupament Sostenible en les biblioteques municipals*. Fundació MUSOL: València
- Fundació pel Llibre i la Lectura** (2019) *Ambaixada de la Lectura* [Pàgina web] Consultat: 20 de juny de 2019. Disponible a: <http://ambaixadalectura.com/qui-som/>

González Díaz de Garayo, Concha. (1999) Los bibliobuses en Castilla y León. *Educación y biblioteca*, núm. 101. pp.24-26

Instituto Nacional de Estadística (2019). *Cifras oficiales de población de los municipios españoles: Revisión del Padrón Municipal [Pàgina web]* Consultat: 25 de juny de 2019. Disponible a: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736177011&menu=resultados&secc=1254736195458&idp=1254734710990

International Federation of Library Associations (2001) Directrices IFLA/UNESCO para el desarrollo del servicio de bibliotecas públicas. Federación Internacional de Asociaciones de Bibliotecarios y Bibliotecas Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura

International Federation of Library Associations (2010). Pautas sobre Bibliotecas Móviles. Grupo de Trabajo de la Sección de Bibliotecas Públicas de IFLA. Asociación de Profesionales de Bibliotecas Móviles, de España (ACLEBIM)

International Federation of Library Associations (2016). Acceso y oportunidades para todos: Cómo contribuyen las bibliotecas a la Agenda 2030 de las Naciones Unidas. La Haia, Países Baixos: Federación Internacional de Asociaciones de Bibliotecarios y Bibliotecas Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura

Mateos, Ana Isabel i Soto, Roberto. Propuesta de indicadores de rendimiento para Bibliotecas Móviles. Dins Congreso de Bibliotecas Móviles (2º. 2005. Barcelona)

Ministerio de Cultura y Deporte (2019). *Bibliotecas Públicas en cifras [Pàgina web]* Consultat: 25 de juny de 2019. Disponible a: <http://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/bibliotecas/mc/ebp/portada.html>

Montserrat Gili, Cristina i Ventura, Núria (2004) Els bibliobuses: la resposta bibliotecària als municipis rurals. Barcelona: Diputació de Barcelona

Montserrat Gili, Cristina. (2014) *La red de bibliobuses de la Diputación de Barcelona.* Barcelona: Xarxa de Biblioteques Municipals, 2014

Mulet Ferrer, Vicenta i Leyda Fornés, Sílvia (2017) La lectura en veu alta com a teràpia. SIMILE, núm. 36

Salvador Calvo, Valentín (2006). Los Bibliobuses: una solución viable para el acceso a la lectura pública de calidad en pequeños municipios de la Comunidad Valenciana (Treball de Fi de Grau). Universitat Politècnica de València, Comunitat Valenciana

Salvador Calvo, Valentín: El calendario. Dins Congreso Nacional de Bibliotecas Móviles (7º. 2015. Vilafranca del Penedès) Asociación de Profesionales de Bibliotecas Móviles

Santos de Paz, Lourdes. Algunas cuestiones sobre la biblioteca móvil. Dins Congreso Nacional de Bibliotecas Móviles (1º. 2002. San Ildefonso-La Granja) Asociación de Profesionales de Bibliotecas Móviles

Soto Arranz, Roberto (2016, abril 3) Apuntes sobre la situación de los bibliobuses en España, 2016 [Entrada blog] Consultat: 22 de gener de 2019. Disponible a: <https://blog.sedic.es/2016/04/03/apuntes-la-situacion-los-bibliobuses-espana-2016/>

Soto Arranz, Roberto (coord.) (2001). La biblioteca móvil. Coordinado por Roberto Soto Arranz. Gijón: Trea

UNESCO (1994) *Manifest de la Unesco de la Biblioteca Pública 1994*. Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura

UNESCO (2010) Derechos culturales. Bilbao: Centro UNESCO del País Vasco

Vilà, Núria. "La participación de los Bibliobuses en el fomento de la lectura". Dins Congreso de Bibliotecas Móviles (2º. 2005. Barcelona) Asociación de Profesionales de Bibliotecas Móviles

Vilà, Núria. Blog del Bibliobús Tagamanent. Dins Congreso Nacional de Bibliotecas Móviles (4º. 2009. León) Asociación de Profesionales de Bibliotecas Móviles

Viñas, Judith (2003) Els bibliobusos: l'accés a la informació, la cultura i el lleure per als habitants de les zones rurals. Item, núm 33 pp. 97-104

